FOLIA 95

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Historica X (2011)

Jarosław Jastrzębski

Ustrój Izby Rzemieślniczej we Lwowie w latach 1927–1939

Izba Rzemieślnicza we Lwowie została powołana w 1927 roku. Jej historia nie jest zatem długa. Sam Lwów wraz ze wschodnią połową województwa lwowskiego zostały przez Polskę ostatecznie utracone na rzecz Związku Radzieckiego już w 1939 roku. Jednak nie sposób jest prowadzić badań historycznych nad rzemiosłem polskim w okresie międzywojennym bez uwzględnienia terenów Kresów Wschodnich. Tekst niniejszy ma za zadanie przedstawić jeden z istotnych aspektów dziejów rzemiosła województwa lwowskiego, jakim był ustrój hierarchicznie najwyżej stojącej jednostki samorządu rzemieślniczego tej jednostki terytorialnej.

Sam Lwów dopiero w 1340 roku został włączony w granice Polski po śmierci Bolesława Jerzego II księcia Rusi Halicko-Włodzimierskiej. Stało się tak w myśl umowy tego księcia w królem Kazimierzem III Wielkim. Odtąd miasto przez wieki wiązało swoje dzieje z losami Polski. Dopiero w 1772 roku w ramach I rozbioru Rzeczypospolitej Lwów dostał się w ręce austriackie. Pod zaborami nawet awansował politycznie, stając się stolicą Królestwa Galicji i Lodomerii, w której w dobie autonomicznej znajdowały się siedziby nie tylko namiestnika, ale też sejmu krajowego. W latach 1914–1915 Lwów okupowali Rosjanie, następnie został odbity przez wojska państw centralnych. W obliczu rozpadu Austrii 1 listopada 1918 roku wybuchają walki polsko-ukraińskie. Do 22 listopada 1919 roku Polacy wypierają z miasta wojska ukraińskie i utrzymują się tam nawet w toku sowieckiej ofensywy w sierpniu 1920 roku. 23 grudnia 1920 roku Lwów staje się oficjalnie stolicą województwa noszącego jego imię[1]. W 1931 roku w województwie lwowskim na 3,1 miliona mieszkańców Polacy stanowili 58% ludności, Ukraińcy 34%, a Żydzi 8%[2]. Osadnictwo polskie i żydowskie miało charakter głównie miejski, podczas gdy ukraińskie głównie wiejski. Dane powyższe są istotne, ponieważ wyjaśniają „nadreprezentację" mniejszości żydowskiej w rzemiośle, podczas gdy ludność ukraińska była głównie ludnością rolniczą.

[1] Ustawa z dnia 3 grudnia 1920 r. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych II instancji (województw) na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerii z W. Ks. Krakowskiem oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy, Dz.U. z 1920 r. nr 117, poz. 768. Weszła w życie z dniem ogłoszenia 23 grudnia 1920 roku.

[2] Cz. Brzoza, A. Sowa, *Historia Polski 1918–1945*, Kraków 2006, s. 122.

Bez wątpienia najistotniejszą datą w dziejach rzemiosła polskiego II Rzeczypospolitej był 16 grudnia 1927 roku. W tym bowiem dniu weszło w życie Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym[3]. Był to pierwszy akt normatywny od chwili odzyskania przez Polskę państwowości, który regulował sprawy działalności rzemieślniczej w sposób powszechny i jednolity dla całego kraju[4]. Aby uświadomić sobie wagę tego faktu, przypomnijmy, że Rzeczpospolita Polska powstała z ziem wchodzących uprzednio w skład trzech państw: Rosji, Austro-Węgier i Niemiec. W każdej z tych części obowiązywały odrębne systemy prawne, także względem rzemiosła. Pewną odrębność wykazywało również Królestwo Polskie, najpierw jako część Cesarstwa Rosyjskiego, a następnie jako państwo zależne, posiadające od początku 1918 roku (a w niektórych aspektach nawet wcześniej) pewien poszerzający się stale zakres samodzielności, który przekształcił się w niepodległość pod symboliczną datą 11 listopada 1918 roku. Z podziałami zaborczymi wiązał się też zróżnicowany poziom rozwoju ekonomicznego i infrastruktury gospodarczej (instytucji, zwyczajów, uwarunkowań prawnych, społecznych oraz politycznych) na obszarze odrodzonego państwa polskiego.

Do 1927 roku izby rzemieślnicze istniały jedynie na obszarze byłego zaboru pruskiego[5]. Nie ulega wątpliwości, że pozytywne doświadczenia z tych ziem wpłynęły decydująco na wprowadzenie tego typu instytucji w całej Polsce. W każdym razie wydaje się, że ostatecznie zadecydowała o tym z jednej strony potrzeba koordynacji działań środowiska rzemieślniczego względem państwa (zwłaszcza na szczeblu centralnym i wojewódzkim), a z drugiej wola narzucenia przez państwo niezbędnej kontroli nad niektórymi sferami funkcjonowania rzemiosła. Warto jednak zauważyć, że wprowadzenie instytucji izb rzemieślniczych znacznie osłabiło rolę cechów, od wieków podstawowych organizacji samorządu rzemieślniczego. Izby przejęły bowiem od nich nie tylko funkcję głównego reprezentanta wobec władz publicznych, ale również kompetencję do nadawania tytułów zawodowych czeladnika i mistrza we wszystkich zawodach rzemieślniczych[6].

Podstawy formalno-prawne

Sieć izb rzemieślniczych w Polsce została utworzona na podstawie Rozporządzenia o prawie przemysłowym. Instytucję izb rzemieślniczych normowały w nim artykuły od 168 do 194[7]. Izba Rzemieślnicza we Lwowie została utworzona, tak jak

[3] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 7 czerwca 1927 r. o prawie przemysłowym, Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468. Dalej zwane Rozporządzeniem o prawie przemysłowym, a jego postanowienia – prawem przemysłowym.

[4] Jedynie czasowo z wyłączeniem województwa śląskiego dysponującego własną autonomią i w związku z tym sejm śląski z pewnym opóźnieniem wyraził stosowną zgodę.

[5] Przed wejściem w życie prawa przemysłowego na terenie Polski istniały w sumie cztery izby rzemieślnicze: w Poznaniu, Grudziądzu, Bydgoszczy i Katowicach. Działały one jeszcze na podstawie niemieckiej ustawy z 26 lipca 1897 roku – W. Kotowski, *Rzemiosło bydgoskie i izby rzemieślnicze w regionie pomorsko-kujawskim w okresie międzywojennym*, Bydgoszcz 1980, s. 6–7.

[6] J. Jastrzębski, *Rzemiosło II Rzeczypospolitej w latach 1927–1939. Uwarunkowania formalno-prawne*, Kraków 2009.

[7] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468.

i 16 podobnych powołanych w innych rejonach Polski, Rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 grudnia 1927 r. o ustanowieniu izb rzemieślniczych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów. Wydano je na podstawie art. 168 i art. 169 prawa przemysłowego. Dlatego za oficjalną datę powstania Izby Rzemieślniczej we Lwowie należy uznać dzień 30 grudnia 1927 roku, czyli moment wejścia w życie tego rozporządzenia[8]. Jednak faktyczną działalność Izba rozpoczęła dopiero w 1929 roku, z chwilą ukonstytuowania się jej władz. Tak długi okres przejściowy, oddzielający moment formalnego powstania od momentu faktycznego podjęcia działalności, był konieczny do przygotowania przez ministra przemysłu i handlu statutu oraz przeprowadzenia pierwszych powszechnych wyborów do Izby wśród rzemieślników województwa lwowskiego, i nie był w skali kraju niczym nietypowym. Identyczna sytuacja dotyczyła przykładowo Izby Rzemieślniczej w Krakowie[9].

W okresie II Rzeczypospolitej jeszcze dwukrotnie dokonywano generalnej zmiany przepisów państwowych dotyczących izb rzemieślniczych. Po raz pierwszy stało się to 30 października 1933 roku, kiedy to moc obowiązującą uzyskało Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o izbach rzemieślniczych i ich związku. Stosowne normy zawarte zostały w artykułach od 1 do 17 oraz od 26 do 28 tego rozporządzenia[10]. Spowodowało to konieczność ponownego ukonstytuowania się izb rzemieślniczych i dostosowania ich struktury do nowych przepisów. Choć prawodawca mówił wręcz o ponownym utworzeniu, szczegółowe przepisy, zapewniające pełną ciągłość prawną pomiędzy izbami dotąd istniejącymi a nowo tworzonymi, pozwalają na stwierdzenie, że doszło faktycznie jedynie do ponownego ukonstytuowania się starych izb rzemieślniczych i ich płynnego przekształcenia w nowe, w istocie bez przeprowadzania likwidacji[11]. Dlatego za formalną datę ponownego ukonstytuowania się Izby Rzemieślniczej we Lwowie można by przyjąć dzień 14 grudnia 1933 roku, oznaczający wejście w życie Rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 7 grudnia 1933 r. o ustanowieniu granic okręgów i siedzib izb rzemieślniczych[12], choć bardziej precyzyjnie byłoby uznać, że stało się to z chwilą ukonstytuowania się Zebrania Radców, najwyższego organu Izby w myśl Statutu z 1934 roku, o którym będzie mowa dalej.

---

[8] Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 12 grudnia 1927 r. o ustanowieniu izb rzemieślniczych, wyznaczeniu ich siedzib i okręgów, Dz.U. z 1927 r. nr 117, poz. 1003. Weszło w życie z dniem ogłoszenia – 30 grudnia 1927 roku.

[9] J. Jastrzębski, *Powstanie Izby Rzemieślniczej w Krakowie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne" 2007, z. 134, s. 105–121.

[10] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. o izbach rzemieślniczych i ich związku, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638. Dalej zwane Rozporządzeniem o izbach rzemieślniczych i ich związku. Weszło w życie z dniem ogłoszenia – 30 października 1933 roku.

[11] Art. 26 stanowił, że izby rzemieślnicze, istniejące w dniu jego wejścia w życie, działały nadal w dotychczasowym składzie i stosując się do nowych regulacji, do czasu ukonstytuowania się nowych izb rzemieślniczych, które przejęły wszelkie sprawy oraz majątek i zobowiązania starych izb rzemieślniczych. Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[12] Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 7 grudnia 1933 r. o ustanowieniu granic okręgów i siedzib izb rzemieślniczych, Dz.U. z 1933 r. nr 98, poz. 757. Weszło w życie z dniem ogłoszenia, czyli 14 grudnia 1933 roku.

Kolejna reforma instytucji izb rzemieślniczych została dokonana 28 lipca 1939 roku. W tym bowiem dniu weszła w życie Ustawa z dnia 19 lipca 1939 r. o izbach rzemieślniczych i ich związku. Interesujące nas normy prawne zawierały jej artykuły od 1 do 20 oraz od 28 do 34[13]. Akty wykonawcze do nowej ustawy nie zostały wydane do końca istnienia II Rzeczypospolitej, gdyż pełną jej realizację przerwała wojna. Także po zmianach w 1939 roku zapewniono ciągłość prawną. Izby rzemieślnicze, istniejące w dniu wejścia w życie Ustawy o izbach rzemieślniczych i ich związku, działać miały aż do ukonstytuowania się izb w nowym składzie. Natomiast na nowo ukonstytuowane izby miały przejąć wszelkie sprawy, majątek i zobowiązania[14]. Jednak zabór przez Sowietów Lwowa i okolic już we wrześniu 1939 roku spowodował, że wpływ nowej ustawy na funkcjonowanie tamtejszej izby rzemieślniczej był już niewielki.

Oprócz prawa przemysłowego najistotniejszym aktem prawnym normującym organizację i funkcjonowanie izby rzemieślniczej był jej indywidualny statut. Nadawał go minister przemysłu i handlu odrębnym rozporządzeniem. Ale już jego zmiany mogła dokonać sama zainteresowana izba, wymagało to jednak zatwierdzenia wspomnianego ministra[15]. Szybko z tego zrezygnowano. Od 30 października 1933 roku do 27 lipca 1939 roku co prawda podobnie jak poprzednio statut każdej izbie nadawał minister przemysłu i handlu, ale – w przeciwieństwie do wcześniejszych unormowań – nie zmieniała go już sama izba, lecz wyłącznie wspomniany minister, po wysłuchaniu jej opinii[16]. Władze sanacyjne przywiązywały wielką wagę do działalności samorządu zawodowego. Ideologia piłsudczyków głosiła bowiem uprzywilejowanie osób czynnie działających na rzecz społeczności, co ugruntowała nieco później Konstytucja kwietniowa oraz ordynacja wyborcza do sejmu przyznająca szczególne przywileje m.in. izbom rzemieślniczym. Ostatecznie jednak 28 lipca 1939 roku powrócono do rozwiązania zawartego pierwotnie w prawie przemysłowym[17].

Minister przemysłu i handlu wydał pierwszy Statut Izby Rzemieślniczej we Lwowie 8 sierpnia 1928 roku (Statut z 1928 roku)[18]. Gruntowna zmiana przepisów państwowych w 1933 roku spowodowała konieczność wydania nowych statutów dla izb rzemieślniczych, zgodnych z postanowieniami Rozporządzenia o izbach rzemieślniczych i ich związku. Minister przemysłu i handlu wydał nowy Statut Izby Rzemieślniczej we Lwowie 27 stycznia 1934 roku (Statut z 1934 roku)[19]. Nie podlegał on żadnym zmianom w okresie międzywojennym.

---

[13] Ustawa z dnia 19 lipca 1939 r. o izbach rzemieślniczych i ich związku, Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434. Dalej zwana Ustawą o izbach rzemieślniczych i ich związku. Weszła w życie z dniem ogłoszenia – 28 lipca 1939 roku.

[14] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[15] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468.

[16] Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[17] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[18] Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 7 lipca 1928 r. w sprawie statutu izby rzemieślniczej we Lwowie, „Monitor Polski" (M.P.) z 1928 r. nr 181, poz. 394. Weszło w życie w dniu ogłoszenia, czyli 8 sierpnia 1928 roku.

[19] Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 22 grudnia 1933 r. o nadaniu statutu izbie rzemieślniczej we Lwowie, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34. Weszło w życie w dniu ogłoszenia, czyli 27 stycznia 1934 roku.

Zakres działalności

Obszar terytorialny działania każdej izby oraz jej siedzibę określał minister przemysłu i handlu, z uwzględnieniem podziału terytorialnego Polski na województwa i powiaty[20]. 31 stycznia 1935 roku wprowadzono nowelizację Rozporządzenia o izbach rzemieślniczych i ich związku stanowiącą odtąd, że o granicach i zmianie granic okręgów oraz miejscach siedzib izb rzemieślniczych stanowiła Rada Ministrów, na wniosek ministra przemysłu i handlu[21]. Przepis ten utrzymała w mocy Ustawa o izbach rzemieślniczych i ich związku[22]. Okręgiem Izby Rzemieślniczej we Lwowie było w całym okresie międzywojennym terytorium województwa lwowskiego[23].

Obowiązywała zasada, że w nazwie izby rzemieślniczej umieszczano nazwę miejscowości, w której znajdowała się jej siedziba. Dotyczyło to również kwestii użycia w nazwie formuły „izba rzemieślnicza", która została zastrzeżona. Żadna inna organizacja i instytucja, bez względu na jej charakter lub cel, nie mogła używać tej formuły w swojej firmie. Także zastrzeżenie języka polskiego jako urzędowego izb rzemieślniczych obowiązywało w całym okresie 1927–1939[24]. W tym kontekście należy pamiętać, że w rzemiośle polskim bardzo liczny udział miała ludność żydowska. Wydaje się, że właśnie ten fakt stanowił podstawowe podłoże wprowadzenia przepisu regulującego, wydawałoby się, pozornie oczywistą kwestię.

Zasadniczym celem działania Izby Rzemieślniczej we Lwowie było stałe reprezentowanie interesów lwowskiego rzemiosła[25]. W szczególności do jej zadań należało: współdziałanie z władzami państwowymi w sprawach popierania rozwoju rzemiosła, poprzez udzielanie informacji i wydawanie opinii; przedstawianie władzom wniosków dotyczących interesów rzemiosła; składanie rocznych sprawozdań ze stanu rzemiosła w swym okręgu. Regulowała także sprawy terminatorskie zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawowymi; tworzyła komisje egzaminacyjne: na czeladników i mistrzów oraz na podkuwaczy koni[26]; mogła tworzyć i wspierać szkoły rzemieślnicze oraz w inny sposób przyczyniać się do podnoszenia wykształcenia i sprawności zawodowej mistrzów, czeladników i terminatorów[27].

---

[20] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[21] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 28 grudnia 1934 r. o unormowaniu właściwości władz i trybu postępowania w niektórych działach administracji państwowej, Dz.U. z 1934 r. nr 110, poz. 976. Ogłoszone 31 grudnia 1934 roku. Weszło w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, czyli 31 stycznia 1935 roku.

[22] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[23] Dz.U. z 1927 r. nr 117, poz. 1003, M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394, Dz.U. z 1933 r. nr 98, poz. 757, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[24] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638, Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[25] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[26] Wynikało to z art. 3 ust. 1 pkt 4 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych osób, trudniących się samodzielnie kuciem koni, a jej osobne traktowanie wynika z dzielenia się w tym zakresie zadaniami z izbą rolniczą, Dz.U. z 1928 r. nr 36, poz. 334.

[27] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

Cechy miały obowiązek stosować się do zarządzeń izb rzemieślniczych w zakresie przewidzianym przez państwowe przepisy prawne. Wszelkie postanowienia statutów oraz uchwały zebrań cechowych dotyczące nauki w rzemiośle, które były sprzeczne z ich zarządzeniami, uznawano za nieważne[28]. Rozwiązanie to było podstawą ich znaczenia i wpływu na rzemiosło. Jest to też w pełni zrozumiałe, skoro izba rzemieślnicza miała także przyznane kompetencje administracyjne w niektórych sferach funkcjonowania rzemiosła (sprawy terminatorskie, komisje egzaminacyjne na czeladników i mistrzów itp.).

Od 30 października 1933 roku zakres działalności Izby w stosunku do poprzednich unormowań prawnych został poszerzony. Doszło do niego popieranie instytutów badawczych, muzeów, wystaw, pokazów, jarmarków rzemieślniczych, biur informacyjnych. Także wyznaczanie osób uprawnionych do wydawania opinii wymagających wiarygodności i znajomości w zakresie przedmiotów mających znaczenie dla rzemiosła oraz przedstawianie kandydatów na stanowiska sędziów handlowych, członków rad państwowych, komisji szacunkowych itp. w przypadkach, w których udział reprezentantów rzemiosła przewidywały obowiązujące przepisy, a także wydawanie opinii oraz zaświadczeń o istniejących zwyczajach w rzemiośle. Do zadań zaliczono również tworzenie sądów polubownych do rozstrzygania sporów wynikłych ze stosunków zawodowych między rzemieślnikami, którzy nie należeli do zrzeszeń rzemieślniczych lub należeli do zrzeszeń, których statuty nie przewidywały sądów polubownych. Kolejnymi zadaniami były zbieranie danych statystycznych dotyczących rzemiosła, współdziałanie ze Związkiem Izb Rzemieślniczych Rzeczypospolitej Polskiej[29] i z rzemieślniczymi związkami gospodarczymi w spełnianiu ich zadań oraz wykonywanie innych czynności i zadań zleconych ustawami lub rozporządzeniami ministrów[30].

Szczególne uprawnienie izbom rzemieślniczym przyniosła zmiana polskiej konstytucji[31] oraz idąca za nią nowa ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej z 1935 roku[32]. Specjalna procedura wyłaniania kandydatów na posłów przekazywała to uprawnienie zgromadzeniom okręgowym. Izby rzemieślnicze uzyskały prawo wyboru przedstawicieli do tego organu według zasady 1 delegat na 500 wyborców do izby, zamieszkałych na obszarze okręgu wyborczego. Delegatem takim mógł zostać wyborca zamieszkujący w okręgu wyborczym co najmniej rok przed zarządzeniem wyborów do sejmu. Zgromadzenia okręgowe wybierały po 4 kandydatów na posłów, którzy startowali następnie w wyborach do sejmu[33]. O tym, jakie

[28] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468.

[29] J. Jastrzębski, *Prawne regulacje działalności Związku Izb Rzemieślniczych Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1933–1939*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne" 2005, z. 132, s. 167–174.

[30] Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[31] Ustawa konstytucyjna z 23 kwietnia 1935 roku – Dz.U. z 1935 r. nr 30, poz. 227. Weszła w życie z dniem ogłoszenia, czyli 24 kwietnia 1935 roku.

[32] Ustawa z 8 lipca 1935 roku Ordynacja wyborcza do Sejmu – Dz.U. z 1935 r. nr 47, poz. 319. Weszła w życie z dniem ogłoszenia, czyli 10 lipca 1935 roku.

[33] W. Komarnicki, *Ustrój państwowy Polski współczesnej. Geneza i system*, Kraków 2006, s. 287–290.

możliwości dawało to rzemiosłu w całym kraju, może świadczyć przykład Roberta Jahody-Żółtowskiego, prezesa Izby Rzemieślniczej w Krakowie, który w tej procedurze został ostatecznie wybrany posłem[34].

Ustawa o izbach rzemieślniczych i ich związku z 1939 roku ponownie poszerzyła zakres działania izb rzemieślniczych w stosunku do poprzednich przepisów. Powiększono go o organizowanie zbiorowych przedsięwzięć o charakterze gospodarczym, popieranie organizacji gospodarczych i finansowych działających w rzemiośle oraz organizowanie burs terminatorskich[35]. Jednak poszerzenie to miało charakter czysto formalny, ponieważ izba mogła wykonywać te zadania i wcześniej, odpowiednio szeroko interpretując kompetencje przyznane już wcześniej.

Organy władzy

Izba rzemieślnicza posiadała status osoby prawnej i w związku z tym mogła nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zawierać umowy, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana, a za zobowiązania odpowiadała swoim majątkiem[36]. Jak każda osoba prawna, Izba Rzemieślnicza we Lwowie działała za pośrednictwem swych organów.

Głównymi organami Izby Rzemieślniczej we Lwowie były pierwotnie: Zebranie Członków, Zarząd oraz Sekretarz[37]. Statut z 1934 roku przyniósł zmianę powyższej struktury, idąc za postanowieniami Rozporządzenia o izbach rzemieślniczych i ich związku. Organami Izby były odtąd: Zebranie Radców, Zarząd oraz Dyrektor[38]. Ustawa o izbach rzemieślniczych i ich związku wprowadziła obligatoryjnie organ kontroli wewnętrznej, ponieważ od 28 lipca 1939 roku za organ władzy Izby Rzemieślniczej uznano również komisję rewizyjną[39]. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że komisje takie, pomimo braku bezpośrednich wskazań ustawowych, były już dawniej tworzone przez izby rzemieślnicze, korzystano bowiem z przepisów umożliwiających powoływanie przez Zebranie Członków, a później Zebranie Radców, komisji stałych.

Statut z 1928 roku stanowił, że wzór pieczęci Izby Rzemieślniczej we Lwowie zatwierdzał minister przemysłu i handlu w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych[40]. Statut z 1934 roku znosił konieczność powyższego zatwierdzenia, lecz sam określił wygląd pieczęci. Umieszczono na niej godło Rzeczypospolitej Polskiej, a w otoku napis: „Izba Rzemieślnicza we Lwowie”[41].

---

[34] J. Jastrzębski, *Izba Rzemieślnicza w Krakowie w latach 1927–1939*, Kraków 2010, s. 54, 165.

[35] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[36] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638, Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[37] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[38] M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[39] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[40] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[41] M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

Zebranie Członków – Zebranie Radców

Najwyższym hierarchicznie organem władzy Izby Rzemieślniczej we Lwowie było Zebranie Członków, które w 1934 roku zastąpiono Zebraniem Radców. Zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami normatywnymi izba rzemieślnicza nie była ani stowarzyszeniem rzemieślników różnych zawodów, ani federacją cechów lub innych organizacji rzemieślniczych. Tworzyli ją reprezentanci, wybierani w wyborach powszechnych przez rzemieślników. Było to zatem rozwiązanie dość specyficzne, ponieważ izba stanowiła w ten sposób ciało kolegialne posiadające osobowość prawną. Podmiot polityczny wybierający jej najważniejszy organ – samodzielni rzemieślnicy, znajdował się jakby poza izbą, gdyż jej członkami byli dopiero ich reprezentanci.

Pierwotnie Izba Rzemieślnicza we Lwowie składała się z 30 członków i 30 zastępców członków, wybranych przez rzemieślników prowadzących samodzielne przedsiębiorstwo w okręgu Izby co najmniej od trzech lat (na podstawie karty rzemieślniczej), posiadających obywatelstwo polskie i korzystających z pełni praw cywilnych. Bierne prawo wyborcze posiadali rzemieślnicy posiadający czynne prawo wyborcze, o ile ukończyli 30. rok życia, z wyłączeniem prawomocnie skazanych wyrokiem sądowym za przestępstwa pociągające za sobą utratę prawa wybieralności i wybierania do Sejmu na czas trwania utraty tego prawa.

Członków Izby i ich zastępców wybierano na kadencję trwającą 6 lat, przy czym co 3 lata do dnia 31 grudnia miała ustępować połowa członków, w ten sposób że członkowie i ich zastępcy z jednego obwodu wyborczego mieli ustępować jednocześnie. Pierwszy niepełny rok kadencji liczył się za pełny, a połowa członków, ustępująca jako pierwsza, wyłaniana była w drodze losowania. Ustępujący członkowie i ich zastępcy mogli być ponownie wybierani. Zastępcy członków mogli zastępować członków doraźnie, a w razie ich wystąpienia z Izby zajmowali ich miejsce na czas pozostały do nowych wyborów – według największej liczby otrzymanych głosów, a w przypadku ich równej liczby – według porządku alfabetycznego[42].

Dla celów wyborczych podzielono początkowo okręg Izby Rzemieślniczej we Lwowie na siedem obwodów. Obwód 1 obejmował miasto Lwów oraz powiaty: lwowski, bobrzański, jaworowski i żółkiewski – przypadało na niego po 12 mandatów członka i zastępcy członka Izby. Obwód 2 obejmował powiaty: przemyski, dobromilski, mościski i gródecki (Gródek Jagielloński) – przypadało na niego po 3 mandaty członka i zastępcy członka Izby. Obwód 3 obejmował powiaty: jarosławski, lubaczowski, rawski (Rawa Ruska) i sokalski – przypadało na niego po 3 mandaty członka i zastępcy członka Izby. Obwód 4 obejmował powiaty: rzeszowski, skrzyżowski, kolbuszowski i łańcucki – przypadało na niego po 3 mandaty członka i zastępcy członka Izby. Obwód 5 obejmował powiaty: przeworski, niski i tarnobrzeski – przypadało na niego po 3 mandaty członka i zastępcy członka Izby. Obwód 6 obejmował powiaty: sanocki, liskowski, krosnowski i brzozowski – przypadało na niego po 3 mandaty członka i zastępcy członka Izby. Obwód 7 obejmował powiaty: samborski, starosamoborski, rudkowski i drohobycki – przypadało na niego po 3 mandaty członka i zastępcy członka Izby[43].

Wybory do Izby zarządzał wojewoda lwowski – jako władza przemysłowa wojewódzka (władza przemysłowa II instancji). Głosowanie było tajne. Uprawniony

[42] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[43] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

głosował osobiście. Rezultat wyborów ustalano według zasady większości względnej. Każdy uprawniony do głosowania mógł wnieść za pośrednictwem komisji wyborczej do wojewody skargę przeciw ważności wyborów w ciągu 14 dni od dnia ogłoszenia ich wyniku. Wojewoda mógł unieważnić wybory w całości albo w części jedynie z powodu uchybienia przepisom Rozporządzenia o prawie przemysłowym lub statutu Izby. Jego decyzja w tej sprawie była ostateczna. W razie unieważnienia wyborów należało zarządzić ponowne wybory w ciągu trzech miesięcy od dnia powzięcia takiej decyzji. Szczegóły dotyczące postępowania wyborczego określone zostały w dziale II Regulamin wyborczy jej Statutu z 1928 roku[44].

Jeżeli członek lub zastępca członka Izby utracił prawa wyborcze, przestawał pełnić swoją funkcję. Członkowie Izby byli zobowiązani do brania udziału w posiedzeniach Zebrania Członków, opracowywania powierzonych im sprawozdań i przyjmowania wyboru do tworzonych przez Izbę komisji. Prezydent miał prawo nakładania grzywny do 20 zł na członków Izby uchylających się od wykonywania swych obowiązków[45].

Posiedzenia Zebrania Członków dzieliły się na zwyczajne i nadzwyczajne. Zwyczajne powinny odbywać się przynajmniej raz na kwartał. Nadzwyczajne zwoływane były na wniosek ministra przemysłu i handlu, na żądanie grupy liczącej co najmniej $^{1}/_{3}$ członków Izby lub decyzją Zarządu. Posiedzeniom przewodniczył prezydent lub wiceprezydent. Najpóźniej na tydzień przed posiedzeniem zwołujący je był zobowiązany przesłać każdemu członkowi Izby, przedstawicielowi ministra przemysłu i handlu oraz instruktorowi korporacji przemysłowych[46] pisemne zawiadomienie o miejscu, dniu i godzinie rozpoczęcia posiedzenia Zebrania Członków, z podaniem porządku dziennego obrad.

Zebranie Członków wyrażało swą wolę w formie uchwały. Uchwałę podejmowano bezwzględną większością głosów, przy obecności co najmniej $^{2}/_{3}$ statutowej liczby członków. Głosowania odbywały się jawnie, z wyłączeniem wyborów członków Zarządu, komisji oraz Sekretarza Izby.

Kompetencje Zebrania Członków można podzielić na niezależne oraz zależne od zatwierdzenia ministra przemysłu i handlu. Do kompetencji niezależnych należały: wnioskowanie do ministra przemysłu i handlu o zatwierdzenie zmian w statucie Izby; uchwalanie regulaminu Zebrania Członków; wybór Zarządu i uchwalanie jego regulaminu; mianowanie sekretarza Izby; uchwalanie regulaminu organizacyjnego biura Izby; wybór komisji i uchwalanie ich regulaminów; uchwalanie regulaminu służbowego (pracowniczego) dla personelu biurowego Izby; opiniowanie i uchwalanie wniosków do władz państwowych w sprawach ogólnych interesów rzemiosła; wydawanie zarządzeń w sprawie zbierania danych statystycznych rzemiosła lwowskiego; upoważnianie prezydenta do wyznaczania spośród członków Izby delegatów do szkolnych i urzędowych komisji egzaminacyjnych. Do wymagających zatwierdzenia ministerialnego kompetencji Zebrania Członków należały: uchwalanie budżetu oraz wydatków w nim nieprzewidzianych; rozpatrywanie i zatwierdzanie

[44] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[45] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[46] Funkcjonowanie tej instytucji obok prawa przemysłowego normowało również Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 października 1928 r. o zakresie czynności instruktorów korporacji przemysłowych, Dz.U. z 1928 r. nr 93, poz. 826.

sprawozdań finansowych; nabywanie, zbywanie lub zastawianie nieruchomości; zaciąganie pożyczek, z wyjątkiem pożyczek krótkoterminowych, które mogły być spłacone z nadwyżki dochodów bieżących jednego roku obrachunkowego; zbywanie ruchomości Izby, posiadających wartość historyczną, artystyczną lub naukową; uchwalanie przepisów regulujących sprawy terminatorskie[47].

W myśl postanowień Statutu z 1934 roku Zebranie Radców zastąpiło dotychczasowy najwyższy organ władzy Izby, jakim było Zebranie Członków. Inaczej również dobierano skład osobowy tego organu. Izba Rzemieślnicza we Lwowie składała się odtąd z 20 radców i 12 ich zastępców. Przy czym 12 radców i wszyscy zastępcy wybierani byli przez rzemieślników, a 8 radców powoływał minister przemysłu i handlu. Przepisy dotyczące czynnego i biernego prawa wyborczego rzemieślników pozostały bez poważniejszych zmian.

Radcowie oraz ich zastępcy byli wybierani na pięcioletnią kadencję. Na taki sam okres powoływani byli przez ministra przemysłu i handlu radcowie niepodlegający wyborowi. Do pięcioletniego okresu nie wliczało się roku niepełnego. Radcowie izby pełnili swoje obowiązki po upływie kadencji do czasu zwołania pierwszego Zebrania Radców nowo wybranych i powoływanych przez ministra przemysłu i handlu[48]. Nowo wprowadzone przepisy skróciły kadencję najwyższej władzy Izby z 6 do 5 lat, ale jednocześnie likwidowały wymianę połowy jej składu po 3 latach. Należy również podkreślić, że znacząco wzrósł wpływ władz państwowych na Izbę – ze względu na wprowadzenie zasady mianowania części radców przez ministra przemysłu i handlu.

Zastępca przejmował prawa i obowiązki radcy Izby na czas jego choroby lub zawieszenia w czynnościach, na stałe zaś w razie utraty mandatu. Ustępujący radcowie oraz ich zastępcy zarówno z wyboru, jak i powołani, mogli być ponownie wybierani lub powoływani.

Minister przemysłu i handlu otrzymał upoważnienie do wydania w drodze rozporządzenia ordynacji wyborczej wspólnej dla wszystkich izb rzemieślniczych. Było to nowe rozwiązanie, gdyż poprzednio każda izba posiadała osobny regulamin wyborczy zawarty w jej statucie. Ordynacja ustalała zasady: podziału okręgu izby na obwody wyborcze, tworzenia list kandydatów i wyborców, postępowania wyborczego, tworzenia komisji wyborczych oraz określała władze powołane do rozstrzygania o ważności list i prawomocności wyborów[49].

Termin wyborów do Izby wyznaczał minister przemysłu i handlu, a wybory przeprowadzał wojewoda lwowski. Po raz pierwszy, i jedyny przed wojną, termin wyborów radców do wszystkich izb rzemieślniczych wyznaczono na dzień 8 lipca 1934 roku[50]. Po przeprowadzeniu wyborów minister przemysłu i handlu wyznaczał dzień, godzinę i miejsce otwarcia Izby. Otwarcia dokonywał wojewoda lwowski lub jego przedstawiciel[51].

---

[47] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[48] M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[49] Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[50] Zarządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 10 kwietnia 1934 r. o wyznaczeniu terminu wyborów do izb rzemieślniczych – M.P. z 1934 r. nr 85, poz. 126. Ogłoszone 13 kwietnia 1934 roku.

[51] Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

Wybory radców oraz ich zastępców były przeprowadzane listami kandydatów, w kolejności największej liczby przedstawicieli poszczególnych rodzajów wykonywanego rzemiosła w każdym obwodzie wyborczym okręgu Izby. W tym celu wojewoda lwowski ustalał, z których rodzajów rzemiosła mieli być w danym obwodzie wyborczym wybrani radcy i ich zastępcy. Jeżeli w obwodzie wyborczym zgłoszono tylko jedną listę kandydatów, głosowania nie przeprowadzano, a kandydaci, zgłoszeni na tej liście, zostawali uznani za wybranych[52].

Wprowadzono nowy podział na obwody wyborcze, jednak bez zmiany ogólnej liczby obwodów. Obwód 1 obejmował miasto Lwów oraz powiaty: bobrzański, jaworowski, lwowski i żółkiewski – przypadało na niego po 4 mandaty radcy i zastępcy radcy. Obwód 2 obejmował powiaty: dobromilski, gródecki, mościski i przemyski – przypadało na niego po 2 mandaty radcy i zastępcy radcy. Obwód 3 obejmował powiaty: jarosławski, lubaczowski, rawski i sokalski – przypadało na niego po 1 mandacie radcy i zastępcy radcy. Obwód 4 obejmował powiaty: kolbuszowski, łańcucki i rzeszowski – przypadało na niego po 1 mandacie radcy i zastępcy radcy. Obwód 5 obejmował powiaty: niski, przeworski i tarnobrzeski – przypadało na niego po 1 mandacie radcy i zastępcy radcy. Obwód 6 obejmował powiaty: brzozowski, krosnowski, liskowski i sanocki – przypadało na niego po 1 mandacie radcy i zastępcy radcy. Obwód 7 obejmował powiaty: drohobycki, rudkowski, samborski i turczański – przypadało na niego po 1 mandacie radcy i zastępcy radcy.

Kompetencje Zebrania Radców w stosunku do Zebrania Członków prawie nie uległy zmianie, z jednym wszakże wyjątkiem. W związku z likwidacją urzędu sekretarza Izby i zastąpienia go funkcją dyrektora Zebranie Radców wybierało odtąd jedynie kandydatów na dyrektora, którego ostatecznie powoływał minister przemysłu i handlu. Także zasady zwoływania posiedzeń pozostały analogiczne[53].

Od 28 lipca 1939 roku znacząco zmieniły się procedury powoływania radców. Izba rzemieślnicza miała się odtąd składać z radców w $^{3}/_{5}$ wybieranych przez delegatów cechów i organizacji rzemieślniczych. W stosunku do rozwiązań poprzednich wprowadzono wybory pośrednie. W $^{2}/_{5}$ radcowie nadal byli powoływani przez ministra przemysłu i handlu. Zastępcy ich byli powoływani w liczbie równej liczbie radców. Statut ustalał liczbę radców w każdej izbie, podział okręgu izby na obwody wyborcze oraz liczbę radców przypadających z wyboru na każdy obwód wyborczy. Ogólna liczba radców każdej izby nie mogła być mniejsza niż 15 i powinna być podzielna przez 5.

Czynne prawo wyborcze posiadali rzemieślnicy bez różnicy płci, którzy ukończyli 24. rok życia, posiadający obywatelstwo polskie, prowadzący samodzielne przedsiębiorstwo rzemieślnicze na podstawie karty rzemieślniczej lub koncesji, będący członkami cechów lub innych organizacji rzemieślniczych co najmniej przez rok przed dniem zarządzenia wyborów w okręgu izby. Osoby prawne realizować miały swoje czynne prawo wyborcze przez osoby fizyczne, które ukończyły 24. rok

[52] Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 16 lutego 1934 r. o ordynacji wyborczej do izb rzemieślniczych – Dz.U. z 1934 r. nr 19, poz. 157. Weszło w życie z dniem ogłoszenia 9 marca 1934 roku.

[53] M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

życia, miały obywatelstwo polskie i posiadały uzdolnienia zawodowe wymagane do uzyskania karty rzemieślniczej lub koncesji. Sposób wykonywania prawa wyborczego przez osoby prawne określić miała ordynacja wyborcza. Bierne prawo posiadali rzemieślnicy, którzy posiadali czynne prawo wyborcze, a ponadto ukończyli 30. rok życia przed dniem zarządzenia wyborów i mieli prawo używania tytułu mistrza lub byli uprawnieni do kształcenia uczniów na podstawie innych przepisów prawnych. Nie posiadały czynnego i biernego prawa wyborczego osoby pozbawione praw publicznych i obywatelskich praw honorowych bądź też prawa wykonywania zawodu[54]. Przed wybuchem wojny w 1939 roku nie wydano ordynacji wyborczej, zrobiono to dopiero w Polsce komunistycznej w 1948 roku[55], jednak dla samego Lwowa nie miało to już znaczenia.

Należy zwrócić uwagę na to, że prawo wybierania miało być odtąd połączone z przynależnością do cechu lub innej organizacji rzemieślniczej. Wyboru radców i ich zastępców dokonywały obwodowe zgromadzenia wyborcze złożone z delegatów, pełniących funkcję elektorów, wybranych w tajnym głosowaniu przez zwołane w tym celu walne zebranie cechów i innych organizacji rzemieślniczych. Jak z tego wynika, wybory na radców miały mieć odtąd charakter dwustopniowy. Delegaci na obwodowe zgromadzenia wyborcze (elektorzy) musieli posiadać kwalifikacje określone dla osób mających czynne prawo wyborcze. Radcowie Izby i ich zastępcy byli wybierani w tajnym głosowaniu spośród kandydatów zgłoszonych na listach wyborczych.

Radcowie izby i ich zastępcy wybierani byli na kadencję trwającą 5 lat. Na taki sam okres powoływani byli przez ministra przemysłu i handlu radcowie niepodlegający wyborowi, trzech z grona zasłużonych dla rzemiosła, a pozostali spośród rzemieślników posiadających kwalifikacje uprawniające do czynnego prawa wyborczego, chociaż nie była wymagana przynależność do cechu lub innej organizacji rzemieślniczej. Radcowie izby pełnić mieli swoje obowiązki po upływie kadencji, do czasu pierwszego zebrania nowo wybranych i powołanych przez ministra przemysłu i handlu. Zastępca przejmował prawa i obowiązki radcy na czas jego choroby lub zawieszenia w czynnościach, na stałe zaś w razie utraty mandatu. Minister przemysłu i handlu mógł w wypadku wszczęcia przeciwko radcy postępowania karnego zawiesić go w czynnościach radcy[56].

Analogicznie, jak to miało już miejsce w przeszłości, gdy władze państwowe postanowiły uregulować kwestie dotyczące izb rzemieślniczych ustawą, w przewidywaniu tego faktu Sejm Rzeczypospolitej Polskiej upoważnił ministra przemysłu i handlu do przedłużenia na okres do roku długości kadencji radców izb rzemieślniczych, istniejących w dniu wejścia w życie ustawy[57].

---

[54] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[55] Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu z 7 sierpnia 1948 r. o ordynacji wyborczej do izb rzemieślniczych, ogłoszone 1 września 1948 roku, Dz.U. z 1948 r. nr 42, poz. 306.

[56] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[57] Ustawa z dnia 28 czerwca 1939 r. o przedłużeniu kadencji izb rzemieślniczych, weszła w życie z dniem ogłoszenia, czyli 7 lipca 1939 roku, Dz.U. z 1939 r. nr 60, poz. 396.

Zarząd

Zgodnie ze Statutem z 1928 roku Zarząd wybierało Zebranie Członków na trzyletnią kadencję. Członków Zarządu wybierano bezwzględną większością głosów. Zarząd składał się z 5 członków, w tym: prezydenta i wiceprezydenta[58].

Zgodnie ze Statutem z 1934 roku Zarząd wyłaniany był przez Zebranie Radców na pięcioletnią kadencję. Członków Zarządu wybierano zwykłą większością głosów. Czas urzędowania Zarządu uległ zatem wydłużeniu o dwa lata. Nie zmieniono jego liczebności, przy czym obligatoryjnie byli w nim teraz prezes i wiceprezes. Funkcja prezesa zastąpiła funkcję dotychczasowego prezydenta, podobnie jak wiceprezes wykonywał odtąd obowiązki dawnego wiceprezydenta. Zarząd podejmował uchwały przy obecności co najmniej 3 członków, w tym obligatoryjnie prezesa lub wiceprezesa[59].

W całym okresie międzywojennym członkami Zarządu mogli być wyłącznie członkowie (radcy) Izby. Przy czym członkowie Zarządu pełnili swe funkcje bezpłatnie, choć poniesione przez nich wydatki, niezbędne do wykonywania powierzonych zadań, podlegały zwrotowi. Zarząd był zobowiązany zbierać się nie rzadziej niż raz na miesiąc. O każdej zmianie w swym składzie musiał zawiadomić w ciągu 3 dni wojewodę lwowskiego, a od 1934 roku ministra przemysłu i handlu.

Do kompetencji Zarządu należało: sprawowanie bieżącej administracji nad majątkiem Izby, kierowanie bieżącymi sprawami Izby, wykonywanie uchwał Zebrania, czuwanie nad wykonywaniem wydanych przez Izbę zarządzeń i przepisów, rozstrzyganie odwołań od decyzji prezydenta (prezesa) w sprawach dopuszczenia do egzaminu czeladniczego lub mistrzowskiego, rozstrzyganie odwołań i zażaleń wniesionych przez kandydatów na komisję egzaminacyjną, rozpatrywanie sprzeciwu zgłoszonego przez jej członków kwestionujących uchwały komisji o wyniku egzaminu, załatwianie spraw niezastrzeżonych do kompetencji Zebrania lub osobnych komisji[60]. Zmiany w roku 1939 nie przyniosły dla funkcjonowania Zarządu żadnych istotnych nowości[61].

Sekretarz – dyrektor

Do załatwiania prac pomocniczych, wynikających z zakresu działania, Izba powoływała spoza grona swych członków zawodowo wykształconego sekretarza oraz zatrudniała personel biurowy. Sekretarz był kierownikiem biura. Do kompetencji sekretarza należało również przygotowywanie co rok projektu budżetu (preliminarza budżetowego) oraz projektu sprawozdania finansowego izby. Sekretarz, obok prezydenta lub wiceprezydenta, podpisywał również oświadczenia woli w imieniu Izby[62].

Rozporządzenie o izbach rzemieślniczych i ich związku przyniosło zastąpienie dotychczasowej funkcji sekretarza funkcją dyrektora. Jednak poza zmianą nazwy na bardziej prestiżową zmienił się również sposób powoływania na to stanowisko,

---

[58] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[59] M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[60] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[61] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[62] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

gdyż o jego obsadzie decydował teraz minister przemysłu i handlu. Zebranie Radców wybierało w głosowaniu tajnym, zwykłą większością głosów, trzech kandydatów na dyrektora. Minister przemysłu i handlu zatwierdzał jednego z nich na stanowisko. Dyrektor był szefem biura Izby oraz kierował pracą przygotowawczą i wykonawczą w sprawach wynikających z zakresu działania Izby. Minister mógł zwolnić dyrektora po wysłuchaniu Zarządu. Umowa zawarta z dyrektorem podlegała zatwierdzeniu przez ministra przemysłu i handlu[63].

Organizacja biura normowana była regulaminem uchwalanym przez Zebranie Członków. Personel biurowy powoływał prezydent lub wiceprezydent na wniosek sekretarza. Sekretarz i pozostali pracownicy biura pobierali wynagrodzenie i podlegali państwowym przepisom emerytalnym. Status pracowników biura regulował regulamin służbowy uchwalany przez Zebranie Członków[64].

Od 1934 roku statut służbowy uchwalało Zebranie Radców i podlegał on zatwierdzeniu przez ministra przemysłu i handlu. Statut służbowy ustalał warunki powoływania i zwalniania pracowników, ich odpowiedzialności oraz obowiązki i prawa zarówno dyrektora, jak i pracowników. Dyrektor i pracownicy biura Izby podlegali przepisom o ubezpieczeniach społecznych[65].

Komisje ogólne

Izba mogła tworzyć stałe lub czasowe komisje, realizujące zadania im powierzone. Członek Izby, a później radca, miał obowiązek przyjęcia wyboru do komisji ogólnej. Członkowie komisji pełnili swoje funkcje bezpłatnie, choć przysługiwał im zwrot poniesionych kosztów[66]. Spośród komisji ogólnych najistotniejszą rolę odgrywała komisja rewizyjna, choć ustawowy obowiązek jej tworzenia wprowadzono teoretycznie dopiero 28 lipca 1939 roku[67]. Jej opinia była niezbędna przy zatwierdzeniach sprawozdań finansowych, choć jej rola nie ograniczała się do tego.

Komisje egzaminacyjne

Izba obligatoryjnie musiała tworzyć komisje egzaminacyjne. Były trzy rodzaje takich komisji:
1) czeladnicze;
2) mistrzowskie;
3) na podkuwaczy koni.

Przy czym te ostatnie tworzono przeważnie wspólnie z izbą rolniczą[68]. Należy w tym miejscu podkreślić, że działalność komisji egzaminacyjnych, zwłaszcza czeladniczych, stanowiła jedną z zasadniczych funkcji izb rzemieślniczych, angażujących lwią część ich zasobów finansowych i kadrowych.

---

[63] Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638.

[64] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394.

[65] M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[66] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

[67] Dz.U. z 1939 r. nr 65, poz. 434.

[68] Dz.U. z 1927 r. nr 53, poz. 468, M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394, Dz.U. z 1933 r. nr 85, poz. 638, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

Komisje wyborcze

Na potrzeby przeprowadzenia wyborów powszechnych do Izby wojewoda lwowski powoływał komisje wyborcze: Główną Komisję Wyborczą i obwodowe komisje wyborcze, od roku 1934 istniała również możliwość tworzenia miejscowych komisji wyborczych. Główna Komisja Wyborcza składała się z: przewodniczącego albo jego zastępcy – wyłanianych spośród urzędników państwowych, oraz z 8 członków lub 8 ich zastępców – wyłanianych spośród kandydatów zgłoszonych przez 8 najliczniej reprezentowanych rodzajów rzemiosła w okręgu Izby. Zastępca przewodniczącego Głównej Komisji Wyborczej oraz zastępcy jej członków wchodzili w skład komisji tylko w razie nieobecności osoby, którą zastępowali.

Większość rozwiązań prawnych dla obwodowych i miejscowych komisji wyborczych była podobna. Komisje te składały się z przewodniczącego albo jego zastępcy oraz 4 członków lub 4 zastępców. Przewodniczącego i jego zastępcę powoływał wojewoda lwowski spośród urzędników. Członkowie oraz ich zastępcy byli wyznaczani z grona kandydatów przedstawionych przez przedstawicieli 4 najliczniej reprezentowanych rodzajów rzemiosła w obwodzie wyborczym. Zastępca przewodniczącego, jak też zastępcy jej członków wchodzili w skład komisji tylko w razie nieobecności osoby, którą zastępowali[69].

Zakończenie

Izba Rzemieślnicza we Lwowie przeszła w krótkim okresie swego funkcjonowania dość znaczne zmiany organizacyjne. Jednak gruntowna przebudowa struktur organizacyjnych dotyczyła wszystkich takich izb w Polsce i była związana z ciągłym poszukiwaniem najracjonalniejszych rozwiązań. Znaczny wpływ na ostateczny kształt zmian z lat 1933–1934 miała również ideologia władz sanacyjnych upatrująca w pracy społecznej i samorządowej wzorców obywatelskich oraz wyraźna tendencja do wzrostu wpływu władz na samorząd rzemieślniczy, zapewne w obawie, aby nie stał się on oparciem dla sił opozycyjnych.

Gdy w wyniku realizacji postanowień sojuszu niemiecko-radzieckiego, zwanego paktem Ribbentrop–Mołotow, podpisanego 23 sierpnia 1939 roku w Moskwie, Armia Czerwona dokonała agresji na Polskę, Lwów został zajęty 22 września. III Rzesza i Związek Radziecki 28 września 1939 roku zawarły kolejny traktat o przyjaźni i granicach, który dokonywał podziału ziem polskich między napastników. Granica przecięła województwo lwowskie pozostawiając jego stolicę po stronie sowieckiej. ZSRR nie tracił czasu i pospieszył z usankcjonowaniem swych zdobyczy również w inny sposób. 22 października 1939 roku odbyły się kontrolowane wybory do Zgromadzenia Ludowego Zachodniej Ukrainy. Jego posiedzenie trwało od 26 do 28 października i zakończyło się uchwałami wnioskującymi o przyłączenie Kresów Południowo-Wschodnich Polski do Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. 1 listopada Rada Najwyższa ZSRR podjęła stosowną uchwałę i w ten sposób Lwów i ziemie go otaczające formalnie zostały zawłaszczone przez Sowietów. Okupacja niemiecka nic pod tym względem nie zmieniła, ponieważ los tych ziem rozstrzygnął się w Jałcie w czasie rozmów tzw. wielkiej trójki od 4 do

[69] M.P. z 1928 r. nr 181, poz. 394, Dz.U. z 1934 r. nr 19, poz. 157, M.P. z 1934 r. nr 22, poz. 34.

11 lutego 1945 roku. Ziemie lwowskie pozostawały częścią Związku Radzieckiego, aż do ogłoszenia niepodległości przez Ukrainę w 1991 roku.

Organisation of the Lviv Crafts Chamber in years 1927–1939

Abstract

The aim of this article is to present the most important facts concerning the organization of the Lviv Crafts Chamber (Izba Rzemieślnicza) between the two World Wars and the direction of its evolution. Chronologically, the investigation is limited by the date of establishing the Chamber and introducing unified industry law for the whole of Poland in 1927, and by the outbreak of WW2 in 1939. The research is basically into source materials: it is based on the analysis of state acts and regulations from the years 1927-1939. The article is divided into 12 sections.

In the introduction, the Author briefly sketches the circumstances of establishing the Crafts Chamber in Lviv and the reasons for the introduction of the unified national industry law. Subsequently, the crucial legal sources, relevant to the topic, are discussed, as well as issues connected with the creation of the Chamber's statute and its changes. Another subject for the analysis is the range of activities of the Chamber, in which a noticeable trend was continuous extension of its competences. Also contacts with the guilds and the territory of activity are discussed. The organization structure of the Chamber is analysed, followed by a discussion of the scope of activity of its leading authorities: the Assembly of Members, later on replaced with the Assembly of Councillors; the Board; the Secretary, later on replaced with the Director; and the general, examination and election Committees. In the case of each of the above-mentioned units, the article presents its structure, method of election and competences, treating particularly and with special attention the highest authority of the Lviv Chamber, the Assembly of Members (Councillors), which was formed as a result of general election conducted among the craftsmen of the Lviv voivodship. However, while Members of the Chamber were all elected, the Councillors were elected only in their majority, since the Minister of Industry and Trade was entitled to nominate some of them independently.

The article is concluded with a summary of the noticeable trends in the changes of organization of the Chamber. This institution inscribed itself permanently into the history of Lviv and the region, as well the history of the Polish crafts, despite the fact that since 1939 the city itself and the eastern part of the voivodship forever ceased to belong to the Polish territory.